

UO'K: 101.1

**YANGI O'ZBEKISTONDA MAKTAB TA'LIMIDAGI MODERNIZATSIYA
JARAYONLARINING SINKRETLASHUV XUSUSIYATLARI VA UNING IJTIMOY-FALSAFIY
JIHATLARI**

**СИНКРЕТИЗАЦИОННЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССОВ МОДЕРНИЗАЦИИ
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА И ИХ СОЦИАЛЬНО-
ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ**

**SYNCRETIZATION FEATURES OF MODERNIZATION PROCESSES IN SCHOOL
EDUCATION IN NEW UZBEKISTAN AND ITS SOCIO-PHILOSOPHICAL ASPECTS**

Dolimov Sherzod Abdumutalovich
Farg'ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada Yangi O'zbekiston sharoitida maktab ta'limi modernizatsiyasining sinkretik xususiyatlari va bu jarayonning ijtimoiy-falsafiy jihatlari tahlil qilinadi. Maqolada ta'lim tizimida an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarning uyg'unlashuvi, milliy va global qadriyatlarning integratsiyasi, shuningdek, bu o'zgarishlarning jamiyatdagi ijtimoiy ong va ma'naviyatga ta'siri o'rganiladi.

Аннотация

В статье анализируются синкретические черты модернизации школьного образования в условиях Нового Узбекистана и социально-философские аспекты этого процесса. В статье рассматривается сочетание традиционных и современных подходов в системе образования, интеграция национальных и общемировых ценностей, а также влияние этих изменений на общественное сознание и духовность в обществе.

Abstract

This article analyzes the syncretic features of the modernization of school education in the conditions of New Uzbekistan and the socio-philosophical aspects of this process. The article studies the combination of traditional and modern approaches in the education system, the integration of national and global values, as well as the impact of these changes on social consciousness and spirituality in society.

Kalit so'zlar: modernizatsiya, sinkretizm, maktab ta'limi, Yangi O'zbekiston, ijtimoiy-falsafiy tahlil, milliy qadriyatlar, innovatsiya.

Ключевые слова: модернизация, синкретизм, школьное образование, Новый Узбекистан, социально-философский анализ, национальные ценности, инновации.

Key words: modernization, syncretism, school education, New Uzbekistan, socio-philosophical analysis, national values, innovation.

KIRISH

Yangi O'zbekiston davrida ta'lim tizimi tub islohotlar bosqichiga kirdi. Bu islohotlar nafaqat ta'lim mazmuni va shaklida, balki uning falsafiy asoslarida ham chuqur o'zgarishlarni talab qilmoqda. Modernizatsiya jarayonida an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarning sinkretik uyg'unlashuvi kuzatilmoqda, bu esa ta'lim tizimining ijtimoiy-falsafiy asoslarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi.

Yangi O'zbekiston taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish masalasi ilgari surilmoqda. Bu jarayon faqatgina infrastrukturaviy yoki texnologik o'zgarishlar bilan cheklanmay, balki chuqur g'oyaviy-falsafiy yondashuvni talab qilmoqda. Maktab ta'limi - har bir insonning ongini, tafakkurini, dunyoqarashini shakllantiruvchi muhim ijtimoiy institut sifatida - ushbu yangilanishlarning bosh markaziga aylangan. Aynan shu sababli ta'lim tizimida yuz berayotgan islohotlar sinkretik xarakterga ega bo'lib, bu hodisa tarixiy-madaniy meros bilan zamonaviy pedagogika va texnologiyalar uyg'unligida namoyon bo'lmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Maktab ta'limi modernizatsiyasi jarayonining barqarorligi ko'p o'lchovli tushuncha bo'lib, uning mezonlari qatoriga islohotlarning huquqiy va institutsional mustahkamligi, pedagoglarning

FALSAFA

kasbiy tayyorgarligi va motivatsiyasi, jamiyat va manfaatdor tomonlar qo'llab quvvatlovi, natijalar izchilligi hamda tizimning o'zgaruvchan muhitga moslashuvchanligi kiradi. Mazkur ko'rsatkichlarni muntazam kuzatib borish va tahlil qilish orqaligina modernizatsiya jarayonlari haqiqatan barqaror rivojlanishga xizmat qilishi ta'minlanadi. Maktab ta'limi modernizatsiyasining sinkretik xususiyatlari va bu jarayonning ijtimoiy-falsafiy jihatlari, sinkretizm va modernizatsiya jarayonlari A.Toffler, S.Hantington, T.Neyren, A.Toynbi, O.Shpengler, F.Fukuyama, V.Kutsenko, A.Morozov, V.Petrishev, A.Silnov kabi olimlarning ilmiy ishlarida tahlil etilgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

O'zbekiston tarixida ta'lim tizimining o'zgarish bosqichlari, xususan sovet davri, mustaqillikning dastlabki yillari va hozirgi islohotlar davridagi tendensiyalar solishtirilib, ularning sinkretik xarakterini ochib berish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mamlakatimizda so'nggi yillarda ta'lim tizimining barcha bosqichlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish bo'yicha amaliy ishlar hal qiluvchi bosqichga kirdi. Prezidentimiz ta'kidlaganidek: "Farzandlarimiz maktabdan qanchalik bilimli bo'lib chiqsa, yuqori texnologiyalarga asoslangan iqtisodiyot tarmoqlari shuncha tez rivojlanadi, ko'plab ijtimoiy muammolarni echish imkoni tug'iladi. Shunday ekan, Yangi O'zbekiston ostonasi maktabdan boshlanadi desam, o'ylaymanki, butun xalqimiz bu fikrni qo'llab-quvvatlaydi". Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy qismini, albatta, oliy ta'lim tizimidagi islohotlar tashkil etadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasida oliy ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, oliy ta'limni modernizatsiya qilish, ilg'or ta'lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish maqsadida davlatimiz rahbarining 2019 yil 8 oktyabrdagi farmoni bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Kontsepsiyasi sohadagi yangi islohotlar uchun debocha vazifasini bajarib bermoqda.

Modernizatsiya jarayoni sinkretik asosda kechishi ta'lim tizimining murakkabligini ochib beradi. An'anaviylik va yangilik o'rtasidagi bu ko'prik bir tomondan, milliy o'zlikni asrashga, ikkinchi tomondan esa global raqobatbardoshlikka erishishga xizmat qilmoqda. Biroq bu uyg'unlikni saqlash oson emas. Ayrim maktablarda modernizatsiya formaga aylanib qolgan: elektron jurnal bo'lgan, biroq metodik yangilik yo'q. Yoki aksincha, innovatsion loyihalar mavjud, biroq ular milliy madaniyat asoslaridan yiroq.

Shuningdek, o'qituvchilar malakasini oshirish dasturlarining sinkretik asosda tashkil etilmagani - ya'ni ularda ham texnologik, ham ma'naviy-kommunikativ tayyorgarlik yo'qligi - modernizatsiya samaradorligini pasaytirishi mumkin. Munozarada shuningdek, ta'limda "ko'rinish uchun modernizatsiya" emas, balki haqiqiy transformatsiyaga olib keluvchi yondashuvlar zarurligi urg'ulanadi.

Modernizatsiya jarayonlari zamonaviy jamiyatlarning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Bu jarayonlar ko'pincha turli madaniy, diniy va falsafiy an'analarni birlashtirgan holda, sinkretizm orqali amalga oshadi. Sinkretizm — bu turli madaniyatlar, diniy e'tiqodlar yoki falsafiy qarashlarning birlashuvi bo'lib, yangi, yagona tizim yoki amaliyotning shakllanishiga olib keladi. Bunday birlashuvlar jamiyatda madaniy xilma-xillikni rivojlantiradi, g'oyalar almashinuvini rag'batlantiradi va yangi madaniy ifodalar yaratadi.

Modernizatsiya jarayonlarida sinkretizmning namoyon bo'lishi jamiyatning ijtimoiy ongini o'zgartiradi. Bu o'zgarishlar insonlarning o'zini anglashida, qadriyatlar tizimida va ijtimoiy institutlarning faoliyatida aks etadi. Masalan, ta'lim tizimida an'anaviy o'qitish uslublari bilan zamonaviy texnologiyalar uyg'unlashib, yangi pedagogik yondashuvlar shakllanadi. Bu esa o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi va ularni global raqobatga tayyorlaydi.

Sinkretizm bu — turli shakl, g'oya, konsepsiya yoki madaniy unsurlarni birlashtirish orqali yangi sifat hosil qilishdir. Falsafada sinkretizm qadimiy diniy-falsafiy tizimlar, ayniqsa gnostitsizm, neoplatonizm, va sufiylikda o'z aksini topgan. Zamonaviy jamiyatda esa bu tushuncha ta'lim, siyosat, texnologiya, madaniyat va iqtisod sohalarida ko'proq amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

Modernizatsiyada sinkretizm quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

An'anaviy va innovatsion elementlarning birlashuvi

Milliy va global qadriyatlarining uyg'unlashuvi

Rasmiy va norasmiy institutlar birikmasi

Ratsional va intuitiv yondashuvlar sintezi

Bu holat jamiyat tafakkurining gibridd modelini shakllantiradi. Bunda inson ham madaniy ildizlariga suyanadi, ham yangi texnologik muhitga moslashadi.

Sinkretizmning ijtimoiy-falsafiy jihatlari shundan iboratki, u jamiyatda muvozanatni saqlashga yordam beradi. An'anaviy va zamonaviy elementlarning uyg'unligi orqali jamiyat o'zining madaniy merosini saqlab qolgan holda, yangi g'oyalarni qabul qiladi. Bu esa jamiyatning barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi.

Sinkretizmning bir qancha turlari mavjud:

Didaktik sinkretizm: O'qitish jarayonida zamonaviy AKT texnologiyalari bilan an'anaviy dars shakllari (so'zma-so'z yodlash, ustoz-shogird tamoyillari) uyg'unlashgan.

Madaniy sinkretizm: Yangi o'quv dasturlarida xalq og'zaki ijodi, milliy qadriyatlar bilan birga BMT, UNESCO kabi xalqaro institutlar tavsiyalari asosida ishlab chiqilgan kompetensiyalar o'rin olgan.

Pedagogik sinkretizm: O'qituvchilar zamonaviy metodlar (konstruktivizm, STEAM, CLIL) bilan birga intuitiv didaktik uslublarni uyg'unlashtirmoqda.

Modernizatsiya jarayonlari shunchaki tashqi o'zgarishlarni emas, balki ijtimoiy ongning yangilanishini ham taqozo etadi. Masalan, ta'lim tizimi yangilansa, bu faqat darsliklar almashishi bilan cheklanmaydi — balki jamiyatda bilimga bo'lgan munosabat, o'qituvchilik kasbining ijtimoiy maqomi, shaxsiy rivojlanish paradigmasi ham o'zgaradi.

Bu o'zgarishlar jamiyatdagi quyidagi jarayonlarda aks etadi:

Identitetning yangilanishi: Inson o'zini zamonaviy dunyoda qayerda ko'rayotganini aniqlab boradi.

Ijtimoiy qadriyatlarning o'zgarishi: Oila, mehnat, bilim, axloq kabi tushunchalarning mazmuni yangilanadi.

Madaniy integratsiya: Turli madaniyatlar va urf-odatlar bir-biriga singib boradi.

Shu bilan birga, sinkretizmning salbiy tomonlari ham mavjud. Agar yangi g'oyalar an'anaviy qadriyatlarni butunlay siqib chiqarsa, bu jamiyatda identitet yo'qolishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, sinkretizm noto'g'ri tushunilganda yoki noto'g'ri qo'llanganda, bu madaniy ziddiyatlarga sabab bo'lishi mumkin.

XULOSA

Yangi O'zbekiston maktab ta'limidagi modernizatsiya jarayonlari sinkretik xarakterga ega bo'lib, an'anaviy va zamonaviylik, milliy va global yondashuvlarning uyg'unlashuvi asosida kechmoqda. Ushbu uyg'unlik ijobiy natijalar bermoqda: ijtimoiy ong yangilanmoqda, ma'naviyat yuksalmoqda, kompetensiyalar shakllanmoqda.

Xulosa qilib aytganda, modernizatsiya jarayonlarining sinkretlashuv xususiyatlari jamiyatning ijtimoiy-falsafiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Bu jarayonlar orqali jamiyat o'zining madaniy merosini saqlab qolgan holda, zamonaviy dunyo bilan hamnafas bo'lishga intiladi. Biroq, bu jarayonlar ongli va muvozanatli tarzda amalga oshirilishi zarur, aks holda ular jamiyatda salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Huntington, S.P. (1996). "The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order". New York: Simon & Schuster.
2. Toffler, A. (1980). "The Third Wave". New York: Bantam Books.
3. UNESCO (2021). Futures of Education: Learning to Become.
4. Агзамходжаева С. Ижтимоий идеал ва маънавий ҳаёт. –Тошкент: Фалсафа ва ҳуқуқ, 2007. - 208 б
5. Андерсон Ж. Пространство, время и категории: Лекции по метафизике 1949-1950. - Sydney University Press, 2007
6. Анисимов С. Духовные ценности: производство и потребление. - Москва: Мысль, 1988. –253 с
7. Белов Г. История философия науки. –Москва: Издательский дом МГУ, 2012. –432 с
8. Отамуратов С. Глобаллашув ва миллат. -Тошкент: Янги аср авлоди, 2008. – 204 б
9. Шермухамедов С., А. Очилдиев. Маданият ва цивилизация. –Фарғона, 2000. -42 б